

'Ik wil een menselijk verhaal vertellen'

Journalist Stefan Aust over zijn 'Baader Meinhof Komplex'

[Achtergrond](#) - 25 november 2008 - Auteur: Sander van der Ploeg

(25 november 2008) Zijn boek 'Der Baader Meinhof Komplex' wordt beschouwd als het standaardwerk over de Rote Armee Fraktion. De gelijknamige verfilming ervan draait nu in de Nederlandse bioscopen. Een gesprek met journalist Stefan Aust (62) over zijn fascinatie voor politieke terreur. "De daders van de aanslagen in New York hadden RAF-leden kunnen zijn."

Uw boek is nu in het Nederlands verschenen. Verbaast het u dat de RAF een internationaal publiek aanspreekt? De organisatie is bijvoorbeeld nauwelijks actief geweest in Nederland.

"Dat is waar, maar het is een interessante geschiedenis die in een groter geheel past. De hele ideologische basis van de RAF is te herleiden tot de linkse mainstream van eind jaren zestig. Hieruit kwam de RAF voort, uit protesten van een jonge generatie die in grote delen van de westerse wereld hebben plaatsgevonden. Ook in Nederland."

Maar in veel opzichten was het toch een typisch Duits fenomeen?

"Natuurlijk was de RAF een product van de West-Duitse maatschappij en cultuur. Zij ageerde mede tegen de erfenis van het Derde Rijk. In de strijd tegen de vermeende reactionaire en restauratieve krachten was werkelijk alles geoorloofd. Toen de RAF-terroristen Baader, Meinhof en Ensslin in de gevangenis zaten, draaide het alleen nog maar om hun bevrijding en keerde de organisatie op werkelijk sektarische wijze in zichzelf."

Uw boek en ook de film bestaan meer uit harde feiten dan achtergronden en bespiegelingen van het maatschappelijke en ideologische klimaat waaruit de RAF is voortgekomen.

"Klopt. Het is nooit mijn doel geweest een politieke of historische analyse te schrijven. Ik ben een journalist en ik houd mij aan de feiten. Ik wilde graag een menselijk verhaal vertellen zoals ik het zelf graag zou lezen. Met kale feiten vel je ook geen oordeel. Dat moet je aan de lezer overlaten."

Hoe realistisch is het onbevooroordeeld te blijven als uw belangrijke leden van de

RAF als Ulrike Meinhof en Horst Mahler persoonlijk hebt gekend?

"Ik geef toe dat dit moeite kostte. Ik werkte met Ulrike eind jaren zestig bij het linkse blad *konkret*, waar zij al een gevierd columniste was en ik mocht haar graag. Ik kan mij nog steeds niet voorstellen hoe zij tot zulke daden in staat was. Ik ken weinig mensen die zo onpraktisch waren als zij. Hoewel ik mijn persoonlijke ervaringen met haar ook in het boek heb verwerkt, baseer ik mij vooral op de dossiers. Gudrun Ensslin en Andreas Baader heb ik nooit ontmoet."

Kwam uit de dossiers een andere Meinhof naar voren dan uit uw persoonlijke herinnering?

" Wat overeenkomt is de enorme politieke hoogmoed die haar zo kenmerkte. Zij kon zich eenvoudigweg niet voorstellen dat een ander überhaupt iets anders kon denken dan zij."

Heel zwart-wit dus.

"Nee! Dat impliceert dat je de ene mening boven de andere stelt. Voor haar was iets dus alleen zwart omdat wit niet bestond. Toen wij beiden nog bij *konkret* werkten, bracht de redactie een kerstkaart uit. Het ontwerp was een wc-pot met op de rand brandende kaarsen. Toen Ulrike dit ontwerp zag, was ze buiten zinnen van woede. Zij zag de donkere wc-pot als een baarmoeder en de brandende kaarsen als fallussymbolen en dat was een regelrechte belediging voor het vrouwelijk geslacht. Werkelijk niemand van ons heeft dit verband gelegd bij het ontwerp."

Heeft uw band met haar bijgedragen aan uw fascinatie voor de RAF?

"Deels wel. Toen ik begin jaren zeventig bij de NDR (de Noord-Duitse omroep, red.) ging werken, werd mij gevraagd een reportage over de RAF te maken. Toen besloot ik dat ik alles van het onderwerp wilde weten."

U bent wel eens woedend uitgevallen tegen journalisten die zich afvroegen waarom uzelf geen deel uitmaakte van de RAF, gezien uw omgang met Meinhof en Mahler.

"Dat klopt, omdat dit ook een krankzinnige vraag was. Ik ben nooit een sympathisant van de RAF geweest en heb geweld altijd resoluut afgewezen. Vergeleken met Meinhof had ik toen al *stinkbürgerliche* politieke opvattingen. Nog steeds trouwens."

Toen u begon met de research voor uw boek begin jaren tachtig verklaarden veel

collega's u voor gek. Niemand zou nog geïnteresseerd zijn in de RAF.

"Ja. De RAF was voor veel collega's een non-issue geworden in de jaren tachtig, terwijl de organisatie nog bestond."

Werd de RAF doodgezwegen?

"Het was nog te vroeg om de balans op te maken. Men had er ook niet zoveel zin in dit heikele thema aan te snijden, daar moet eerst een aantal jaar overheen gaan. Typisch Duits. Maar goed, toen ik van 1994 tot november vorig jaar hoofdredacteur was van *Der Spiegel*, hebben we welgeteld drie artikelen aan de RAF gewijd."

En nu is de tijd daar wel rijp voor?

"We kunnen als Duitsers dertig jaar na de Duitse Herfst eindelijk wat nuchterder met dit thema omgaan. Het is een deel van onze geschiedenis geworden, waardoor we nu van een veilige afstand kunnen terugblikken. Het is een van die merkwaardige kronkels in onze geschiedenis. In 1977, het jaar van de Duitse Herfst, was het ruim dertig jaar geleden dat het Derde Rijk viel en toen pas gingen we erover praten. Nu heeft het weer dertig jaar gekost, ditmaal om de balans van de RAF op te maken."

Vandaar ook de verfilming van uw boek?

"Ook. In de jaren tachtig zijn ook films gemaakt die direct of indirect met de RAF te maken hadden, zoals 'Stammheim' of 'Die verlorene Ehre der Katharina Blum'. Maar die films vertellen het verhaal vooral vanuit de optiek van de staat of het slachtoffer. Mijn boek en de verfilming ervan vertellen de geschiedenis van de RAF vanuit de daders. Dat had toen nog niet gekund. Dat was te vroeg geweest."

De producent van de film Bernd Eichinger produceerde in 2005 ook de verfilming van 'Der Untergang' van de historicus Joachim Fest over de laatste dagen van het Derde Rijk. Eichinger stelde destijds dat het van groot belang was Duitsers deze film zouden maken, voordat Hollywood het zou doen. Geldt dat ook voor 'Der Baader Meinhof Komplex'?

"Daar heb ik eigenlijk nooit bij stilgestaan. Maar het is wel onze geschiedenis en ik vind dat wij die dan ook moeten vertellen. In Duitsland produceren we toch ook geen Vietnamfilms? Een mooie test is 'Valkyrie', de Hollywoodproductie over de samenzwering tegen Hitler van generaal Von Stauffenberg die volgend jaar in première gaat. Ik ben benieuwd, maar vrees het ergste."

Kan het in Duitsland nog een keer tot politieke terreur komen?

"Normaal gesproken niet, maar je moet nooit iets uitsluiten. Kijk naar de huidige financiële crisis. Men investeert niet voor niets in doodzieke ondernemingen als bijvoorbeeld Opel. Alleen maar om onrust te voorkomen."

Maar dat zou geen ideologisch geïnspireerde onrust zijn.

"Ik ben vooral bezorgd over de politieke islam. Ik ben ervan overtuigd dat deze beweging qua omvang en macht vergelijkbaar is met het communisme voor 1991. Dit hoeft niet per se te leiden tot geweld, maar je had maar één Andreas Baader nodig om de Duitse protestgeneratie een gewelddadige dimensie te geven. De overeenkomsten tussen de RAF en de extreme politieke islam zijn schokkend. Beide kenmerken zich door in zichzelf gekeerd sektarisch gedrag en een anti-imperialistisch wereldbeeld. De plegers van de aanslagen in New York hadden RAF-leden kunnen zijn."

Sander van der Ploeg is redacteur van het Duitslandweb.

Afbeeldingen:

[DPA/Picture Alliance](#)

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/873/ik-wil-een-menselijk-verhaal-vertellen>